

Crearea și dezvoltarea unor medii de învățare incluzivă la disciplina dezvoltare personală

ONU la finele anului 2015 adoptă *Agenda 2030* cu obiectivul nr.4:

Educație de calitate- *garantarea unei educații de calitate, incluzive și echitabile, și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți.*

Educația / Școala Incluzivă accentuează necesitatea dezvoltării școlii pentru a oferi acces necondiționat și a răspunde adecvat nevoilor educaționale diferite ale tuturor copiilor, astfel încât să armonizeze diferențele de învățare, diferențele între grade de reușită școlară, să asigure o educație eficientă pentru toți.

Incluziunea este adeseori asociată cu elevii care au dizabilități, sau care au „nevoi educaționale speciale”. De fapt, incluziunea se referă la educația școlară a tuturor copiilor și tinerilor, conform conceptului „**școlii pentru toți**”, proces important din multiple perspective: a personalului angajat, a elevilor, a părinților/apartinătorilor lor, precum și a altor membri și organizații din comunitate. Ea este un *proces* care poate crește practic la nesfârșit nivelul învățării și al participării pentru toți elevii. Participarea școlară înseamnă învățarea alături de ceilalți copii și colaborarea cu ei, prin împărtășirea experiențelor de învățare. Ea presupune implicarea activă în învățare și dreptul la opinie în ceea ce privește modul în care educația este trăită de către individ. Mai mult, participarea înseamnă recunoașterea, acceptarea și valorizarea ca personalitate.

Dezvoltarea abordărilor incluzive ale învățării și predării respectă se clădește pe diferențe. Presupune schimbări profunde în aspectul claselor, al sălilor profesionale, al terenurilor de joacă și în construirea relațiilor cu părinții/persoanele care îngrijesc copiii. Pentru a răspunde cerințelor includerii copiilor, trebuie să fim preocupați de ei ca personalități întregi. Acest aspect este neglijat atunci când efortul de incluziune se concentrează pe aspectul de dizabilitate al unui elev, sau pe o anumită dificultate a sa.

Dezvoltarea gradului de incluziune școlară implică reducerea presiunilor de exclusiune. Ea se referă la toate presiunile temporare sau de lungă durată care stau în calea unei depline participări. Acestea pot rezulta din dificultăți de relaționare, dificultăți cu privire la înțelegerea conținuturilor predate în școală, precum și din sentimentul de a nu fi valorizat de ceilalți din instituție. Incluziunea presupune minimalizarea *tuturor* acestor bariere în educație pentru *toți* elevii.

Noțiunea de „bariere în învățare și participare” poate fi folosită pentru a direcționa atenția înspre ceea ce trebuie făcut pentru a îmbunătăți educația pentru fiecare copil

Elevii întâmpină dificultăți când au de a face cu *bariere în învățare și participare*. Minimalizarea barierelor în învățare și participare presupune mobilizarea resurselor din școli și din comunități. Resursele pot fi găsite în orice aspect din școală: elevi, părinți/persoane de îngrijire, comunități, profesori; culturi, politici și practici în schimbare. Resursele elevilor, capacitatea lor de a dirija propriul proces de învățare și de a susține învățarea celorlalți, potențialul personalului didactic în susținerea dezvoltării colegilor sunt resurse care toate pot fi valorificate.

Respingerea de către semenii deseori aduce cu sine serioase dificultăți emoționale. Copiii respinși sunt frecvent nemulțumiți de sine și de alții, au stimă de sine scăzută și sunt mai depresivi decât alți copii. Elevii respinși se adaptează mai greu la problemele adolescenților și adulților. Studii recente leagă acest fenomen de abandonul școlar și de abuzul de stupefiante. Copiii agresivi respinși pot deveni, mai curând decât alții, membri ai grupurilor delincvente.

Factori de risc în apariția fenomenului respingerii. În orice grup, orice clasă de elevi orice persoană are un cerc de comunicare, „un micromediu” care determină în multe privințe dezvoltarea persoanei, succesele și confortul său emoțional. În acest micromediu fiecare ocupă un loc anumit, care poate fi sau favorabil sau nefavorabil. Apare întrebarea, de ce unii sunt preferați în diferite situații de comunicare, iar alții nu? Factorii care influențează respingerea preadolescentului din grupul școlar:

Factori organici – se referă la structura morfofuncțională a individului. O bază organică în geneza fenomenului respingerii o constituie anumite maladii somatice, cu precădere bolile sensorio-kinestezice (stângăcie, balbism) și infirmitățile motrice.

Factorii psihologici – considerăm că factorii psihologici au o pondere hotărâtoare în determinarea fenomenului respingerii. Din acești factori vom enumera:

-Expansivitatea emoțională, ce se caracterizează prin trebuința de comunicare. La elevii preadolescenți expansivitatea emoțională este invers proporțională cu performanțele academice. Elevul cu rezultate slabe la învățătură simte o mai mare necesitate de comunicare și interacțiune.

- Extroversiunea determină un număr mare de alegeri, dar și de respingeri.
- Componenta motivațională
- Posibilitățile intelectuale reduse ale copilului
- Interesul scăzut al copilului pentru valorile grupului
- Temperamentul. După părerea mai multor specialiști, temperamentul coleric și cel melancolic favorizează evoluția spre devianță, prin urmare, și spre respingere.

- Comportamentul social. Unii copii se comportă agresiv și distructiv și ca urmare sunt respinși de semenii. Alți copii se retrag de la interacțiunea socială și, astfel, își limitează posibilitatea de a câștiga acceptarea și prietenia.

- Orientarea valorică a grupului, membrii cărora emit preferințe sau respingeri. Statutul de „preferat” se păstrează dacă noul sosit în grup are însușiri coincidente cu cele cerute de direcția de mișcare a grupului, în acest caz el va avea și aici un statut ridicat sau mediu, și invers, un statut jos în condițiile în care nu corespunde acestor cerințe.

Analiza cauzelor exprimării preferințelor sau respingerilor ne permite să înțelegem mai profund fenomenul excluziunii sociale.

Motivația preferințelor: persoană de încredere (poate păstra secretele), persoană ce-ți poate oferi ajutorul atunci când ai nevoie, sincer, comunicativ, persoană cu care te poți distra.

Motivația respingerilor: îngâmfat, încăpățânat, supărăcios, nesincer, agresiv.

Factori pedagogici:

Școala

- Inadaptarea școlară ca reacție la insuccesul școlar (frustrări, eșec)

- Relația profesor-elev; relația elev-elev - stări conflictuale existente în aceste relații.

- Performanțele academice influențează relațiile interpersonale. Rezultatele diferitor studii demonstrează că în grupurile de elevi cu rezultate academice înalte este asigurat un statut sociometric înalt.

Familia

Familia reprezintă cel dintâi și cel mai important context de viață, cu un rol deosebit de important în socializarea copilului. Enumerăm aici principalele disfuncționalități familiale, potențial generatoare fenomenului respingerii de către grupul școlar:

- Probleme de familie pot avea efecte negative.

- Atitudinea hiperprotectoare, excesiv de afectuoasă a părinților care încearcă să protejeze copilul de stabilirea unor relații negative cu semenii, din teama de a nu fi influențat negativ de aceștia. Ca urmare, copilul nu știe cum să întrețină relații cu colegii săi și respectiv ar putea fi respins de aceștia.

- Atitudinea familială indiferentă. Copilul neglijat de părinți, devenit emotiv, instabil, iritabil ajunge să fi respins și de colegii de clasă.

Factori sociali:

- Diferența socială. Similaritatea întărește acceptarea socială. Copilul poate fi respins din grup în condițiile când diferă prin anumite particularități individuale de membrii acestuia

Aceasta se poate întâmpla atunci, când copiii sunt diferiți din punct de vedere etnic, sunt fizic neatractivi sau sunt noi veniți în clasă .

- Situația economică. Un studiu arată că adolescenții și maturii au tendința de a prefera pe cei care aparțin nivelului social și economic din care fac parte ei sau care au un nivel social economic mai înalt față de ei.

Educația incluzivă vizează dezvoltarea unei abordări centrate pe copil/ elev, recunoscând că toți copiii au cerințe de învățare diferite și că învață în moduri și ritmuri diferite.

Clasa –mediu de învățare incluziv- poate fi definită drept contextul educațional în care învață împreună copiii cu și fără CES. Prezența în clasa de elevi a copiilor cu diferit potențial de învățare și diferite necesități conferă un alt nivel de complexitate managementului clasei, solicitând profesorului la clasă competențe speciale de proiectare, structurare a demersului. Managementul clasei din perspectivă incluzivă presupune, înainte de toate, crearea condițiilor pentru asigurarea accesului la curriculum. Aceasta înseamnă crearea oportunităților prin activități, spațiu și materiale, astfel încât toți elevii să poată învăța. Cel puțin următoarele câteva elemente de bază ar contribui la asigurarea unui mediu cât mai incluziv la clasă:

Așezarea "incluzivă" a meselor Nu există o piesă de mobilier mai importantă într-o sală de clasă incluzivă decât o masă suficient de mare pentru grupuri mici de elevi. Mobilierul trebuie să fie așezat în clasă în așa fel încât să permită organizarea activităților în grup. Elevii pot lucra împreună pe proiecte comune, pot comunica. Masa este, de obicei, plasată într-o zonă proeminentă a sălii de clasă și facilitează numeroase oportunități pentru ca toți copiii să se simtă membri ai grupului.

Tehnologiile sunt vitale pentru sala de clasă a sec.21. Tehnologiile nu doar permit elevilor să țină pasul cu lumea în schimbare, ci oferă acces la curriculum pentru toți elevii. Fie că este vorba de un computer, de i-Pad, de echipamente audio/vizuale sau de dispozitive de asistență, tehnologia poate juca diverse roluri în sala de clasă incluzivă. Tehnologiile pot oferi softuri educaționale pentru accesibilizarea curriculumului și diferențierea sarcinilor, modalităților de învățare. Tehnologia se adresează majorității grupurilor de copii și încurajează incluziunea în numeroase moduri.

Materialele manipulative pentru unii copii, manipularea cu obiecte/lucruri este cea mai eficientă metodă de învățare. Materialele manipulative pot sprijini procesul de învățare, permițând copiilor să-și demonstreze cunoștințele, să dezvolte noi niveluri de înțelegere și să exploreze concepte mai profunde.

Dispozitivele vizuale atrag atenția copiilor, explică o idee sau ajută elevul să înțeleagă o lecție. Dispozitivele vizuale sunt în mai multe forme și ar trebui să existe o varietate disponibilă într-o sală de clasă pentru a facilita incluziunea. Câteva exemple: orare, postere, linii de numere, diagrame, grafice, organizatori grafici, smart-board, televizor sau i-Pad.

Sistemul de management al comportamentului pozitiv poate susține și menține un mediu de învățare sigur și optim. Permite profesorului să evidențieze și să consolideze punctele tari ale elevilor concreți, să le ofere îndrumări de comportament adecvat. Sprijinirea comportamentului elevilor, menținerea unui mediu de învățare calm și furnizarea de rutine previzibile ajută la oferirea/crearea condițiilor de învățare optime.

Cărți cu nivel ridicat de interes. Clasele incluzive recunosc că elevii învață în moduri și la niveluri diferite. Profesorii nu numai că doresc să ofere lecții care abordează abilitățile variate ale copiilor, ci și le oferă materiale didactice pe care toți copiii le pot folosi. Oferirea de cărți adecvate vârstei (editate sau audio), interesante și care pot fi citite de cititori la diferite niveluri, reprezintă o modalitate importantă de a face o clasă mai incluzivă.

Graficul de lucru servește mai multor scopuri într-o sală de clasă: ajută la menținerea unei desfășurări a activităților la clasă, ajută elevii să se orienteze mai ușor în programul școlar și cel mai important, permite tuturor elevilor să contribuie la organizarea cu succes a activităților în sala de clasă.

Stocul de informații despre elevi. Deoarece o clasă incluzivă este binevoitoare cu copiii cu diferite abilități, este extrem de important ca profesorii să urmărească punctele forte și nevoile fiecărui elev. Datele importante cum ar fi evaluările, observațiile și alte informații pot fi păstrate împreună, într-un singur loc. Profesorii pot folosi aceste informații pentru a se asigura că toți elevii sunt incluși și participă la programul clasei. Un profesor poate combina cu ușurință informațiile utile în a sprijini elevii în procesul de învățare și accesul la curriculumul incluziv.

Jocurile. Jocurile sunt adesea folosite de profesori pentru a consolida un nou concept. Ele au un rol important în predarea competențelor sociale și a muncii în echipă. Oferă multe moduri diferite în care un elev poate participa. Cel mai important lucru este că jocurile permit copiilor să se relaxeze în mediul de învățare, să se bucure de compania semenilor și să formeze relații.

Un element definitoriu al managementului clasei în context incluziv îl constituie **managementul conținuturilor**. În acest proces intervin elemente importante, precum: alegerea și coordonarea materialelor de predare-învățare (manuale, materiale demonstrative, distributive); identificarea strategiilor de predare, adecvate potențialului de învățare al copiilor; coordonarea colectivului de elevi (antrenarea în activități prealabile sau succesoare desfășurării lecției (de

exemplu, căutarea informațiilor suplimentare la o temă anumită, elaborarea proiectelor, eseurilor, referatelor la temă etc.), așezarea în bănci, crearea grupurilor etc.); coordonarea lucrului individual; evaluarea și aprecierea continuă a eforturilor copiilor; gestionarea timpului și altor resurse; ordonarea mediului (așezarea mobilierului, echipamentelor) etc.

Din perspectiva **strategiilor didactice**, managementul conținuturilor este determinant pentru asigurarea reușitei activităților la clasă. Deciziile cadrului didactic în ceea ce privește strategiile de învățare vor fi influențate de cunoștințele sale referitoare la copii, potențialul, interesele și capacitatea de participare a acestora. Din punctul de vedere al conținutului învățării și realizării finalităților educaționale, în cazul copiilor cu CES vor fi aplicate adaptări psihopedagogice și modificări curriculare, corespunzătoare. La fel de important este și managementul relațiilor inter-personale, care, în sens larg, vizează clasa ca microsystem social, în care se concentrează responsabilitățile și așteptările subiecților procesului educațional.

În concluzie, mediul incluziv înseamnă acel mediu în care sunt bineveniți, protejați și educați TOȚI copiii, indiferent de gen, caracteristici fizice, intelectuale, economice, lingvistice sau alte caracteristici (UNESCO). Incluziunea în educație înseamnă: respect pentru diversitate; beneficii pentru toți elevii, nu orientarea doar către cei excluși; asigurarea accesului egal la educație sau stabilirea unor măsuri pentru anumiți copii fără ca aceștia să fie separați sau excluși.

Bibliografie:

1. Educație incluzivă-Unitate de curs-Ediție revăzută și completată Balan Vera, Bortă Liliana, Botnari Valentina; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova., Ed. Lumos Foundation Moldova, Chișinău 2017;
2. Indexul incluziunii școlare, Promovarea educării și a participării tuturor copiilor la învățământul de masă, Tony Booth, Mel Ainscow Copyrightul pentru versiunea românească aparține Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE) 107855-CP-1-2003-1-BE-COMENIUS-C3PP;
3. Modele de bună practică în educația incluzivă din România și Grecia, Final product of Comenius Regio Partnership 2013-2015, Treira, Oradea, iulie 2015;

Prof. înv. Primar Bucioc Liuba
Școala Gimnazială "Elena Doamna" Tulcea

